

Lyngsmose – en jernalderborg

For 2000 år siden så det vestjyske landskab helt anderledes ud. Der var vidt udsyn ud over de udstrakte heder. I godt vejr har man kunne se helt til Vesterhavet. Med 1-2 km's afstand lå jernalderbøndernes små landsbyer med tilhørende marker omkring. Bebyggelserne lå tæt ved åer og enge, hvor der kunne bjærges hø til husdyrene. Sådan lå jernalderlandsbyen Lyngsmose også. Den skilte sig til gengæld ud fra hundredvis af datidens bopladser, idet den var befæstet med vold og voldgrav.

Borgen, der er en af landets ældste, lå ved en korsvej, hvor vandvejen Hover Å krydsedes af en ældgammel syd-nord gående vej. Mod nord – på den anden side af ådalen – fortsatte vejen langs en gruppe gravhøje kaldet Kvindhøje. Også på denne side af ådalen ligger der gravhøje nær Lyngsmoselandsbyen.

Lyngsmose – an Iron-Age fort

2000 years ago, the West Jutland landscape looked quite different. The view over the vast, flat heathland was unobstructed and in fair weather the North Sea was visible in the distance. 1-2 km apart were the small villages and surrounding fields of the Iron Age farming communities. Settlements were located close to rivers and meadows where hay could be cropped in abundance for livestock. This would also have been the layout of the Iron Age village of Lyngsmose. However, unlike hundreds of settlements of this period, it was fortified by a moat and banks.

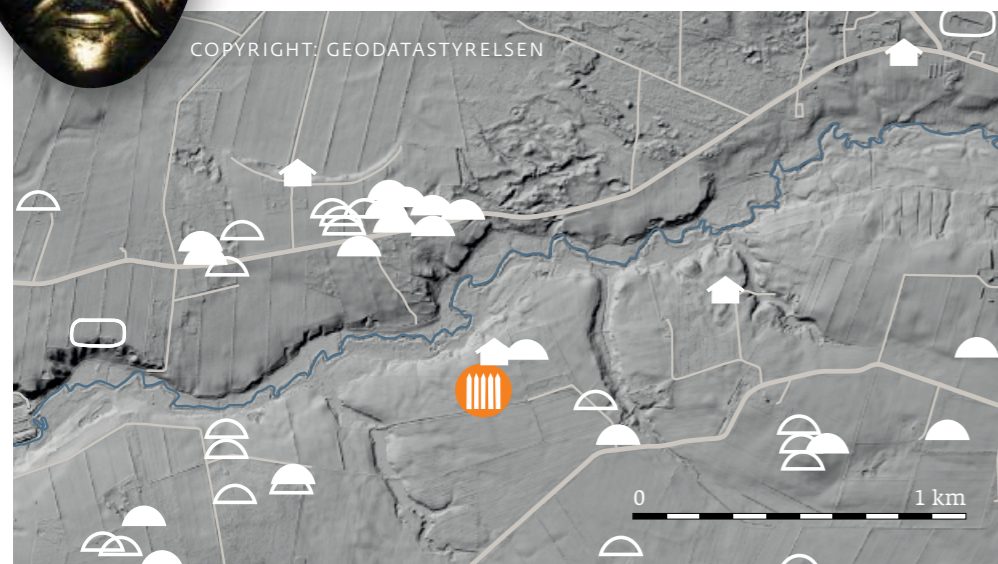
The fort was placed at a crossroads, where the river Hover Å was crossed by an ancient road connecting the north and south. In its northbound direction, on the other side of the river valley, the road follows an array of barrows called Kvindhøje. On this side of the river valley too, there are barrows near Lyngsmose.

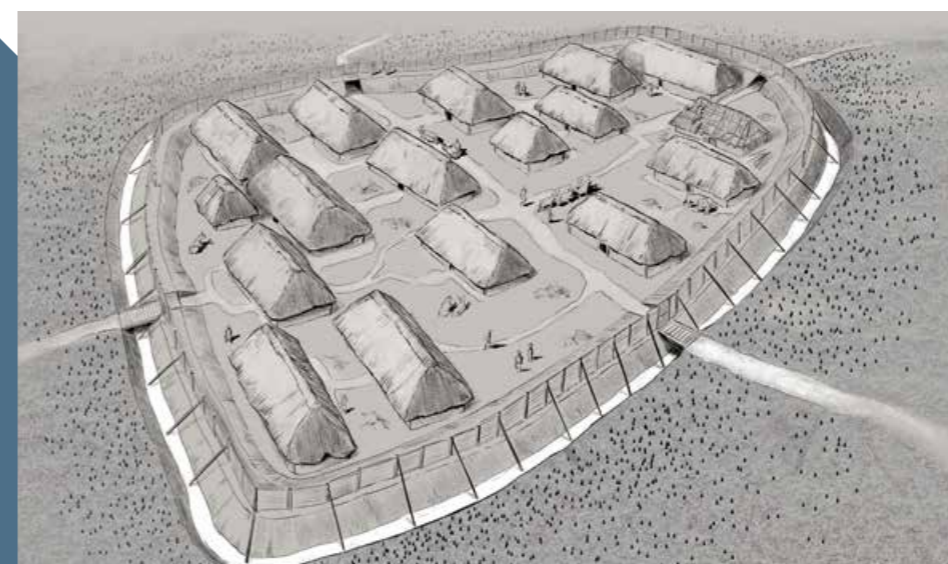
Lyngsmose – eine eisenzeitliche Burg

Vor 2000 Jahren sah die Landschaft in Westjütland völlig anders aus. Der Blick schweifte ungehindert über die ausgedehnte Heide. Bei gutem Wetter konnte man bis zur Nordsee sehen. Die Dörfer der eisenzeitlichen Bauern lagen in einem Abstand von 1-2 km voneinander in ihren Feldern und unweit von Flüssen und Wiesen, wo man Heu für die Haustiere machen konnte. Eine solche Lage hatte auch das eisenzeitliche Dorf Lyngsmose. Es unterscheidet sich dagegen von Hunderten zeitgenössischer Siedlungen durch seine Befestigung mit Wall und Graben.

Die Burg lag an einem Kreuzweg, wo eine uralte von Süden nach Norden verlaufende Straße den Wasserweg Hover Å überquerte. Nach Norden – auf der anderen Seite des Flusstals – verläuft die Straße weiter entlang einer Gruppe von Grabhügeln namens Kvindhøje. Auch auf dieser Seite des Flusstals liegen unweit von Lyngsmose Grabhügel.

Bebyggelser (▲) og grave (○) fra jernalderen viser, at Lyngsmoselandsbyen (||||) blev lagt i et landskab, som var tæt bebygget. Både fredede (◐) og forsvundne (◑) gravhøje fra sten- og bronzealder viser, at her også var bebygget lang tid, før jernalderborgen blev bygget.

LEVENDE LANDSBY

I landsbyen har der boet op imod 150 mennesker. Hver gård har haft husdyr som køer, heste og får. Til daglig har den fungeret som alle andre bondelandsbyer. Hurtigt kunne Lyngsmoselandsbyen dog gøres kampklar og forandres til en borg.

Genopdagelsen af Lyngsmose

Der skulle gå 2000 år efter, fra borgen blev forladt, til den blev genopdaget. I 1977 blev den tildækkede voldgrav set og fotograferet fra en flyvemaskine; men først ved en prøvegravning i 1999 fandt man ud af, at der havde ligget en befæstet landsby her i jernalderen omkring 100 f.Kr. Opdagelsen var en sensation, da man på dansk jord kun havde kendskab til én lignende landsby – Borremose i Himmerland.

Over tre sæsoner i 2000-2002 blev pladsen undersøgt af Ringkøbing Museum og Københavns Universitet. Størstedelen af voldgraven samt halvdelen af alle stolpehuller til husene ligger dog urørte tilbage. I dag er stedet beskyttet mod ødelæggende pløjning. Donationer har nu muliggjort, at man kan besøge og opleve den befæstede landsby.

Lyngsmose rediscovered

2000 years elapsed between the desertion of the fort and its rediscovery. In 1977, the overgrown moats were identified and photographed from an aeroplane; but not until a trial excavation in 1999 was the site discovered to have contained a fortified village in the Iron Age in circa 100 BC. The discovery was a sensation, as only one other village of this kind had previously been found on Danish soil – Borremose in Himmerland.

Over three seasons in 2000-2002, the site was investigated by Ringkøbing Museum and the University of Copenhagen. Most of the moat and half of all the postholes for the houses remain untouched, however. Today, the site is protected against destructive ploughing. Donations have now made it possible for visitors to experience the fortified village.

Die Wiederentdeckung von Lyngsmose

Es sollten 2000 Jahre nach der Aufgabe der Burg vergehen, bevor sie wiederentdeckt wurde. 1977 wurde der zugeschüttete Graben aus der Luft erkannt und fotografiert, aber erst eine Versuchsgrabung 1999 zeigte, dass hier in der Eisenzeit um 100 v. Chr. ein befestigtes Dorf gelegen hatte. Die Entdeckung war eine Sensation, da in Dänemark bislang nur ein ähnliches Dorf – Borremose in Himmerland – bekannt war.

Im Laufe von drei Saisons 2000-2002 wurde der Platz vom Museum Ringkøbing und der Universität Kopenhagen untersucht. Der größte Teil des Grabens und die Hälfte aller Pfostenlöcher der Häuser blieben jedoch unberührt. Heute ist der Ort gegen Zerstörung durch Pflügen geschützt. Spenden haben es ermöglicht, dass man das befestigte Dorf besuchen und erleben kann.

SET FRA LUFTEN

Lyngsmose-landsbyen blev opdaget fra luften i 1977. I kornet kan man se et mørkt bånd, der tegner en pæreformet figur på størrelse med en fodboldbane. Kornets forskellige vækstbetingelser afslører den opfyldte voldgrav omkring landsbyen.

ARKÆOLOGISK UDGRAVNING

Ved undersøgelsen bliver muldjorden fjernet med en gravemaskine. Den opfyldte voldgrav ses som et bredt bælte. Åbningen i den viser, hvor den sydlige port lå.

FÅ MERE VIDEN

Danmarks
Oldtid i
Landskabet

Fortællinger
fra Fortiden

NFC

Landsbyens huse

Bag grav og vold lå 15 langhuse og to små huse. Midt i landsbyen gik en gade fra porten i vest til porten i øst. Langhusene var blot 7-13 m lange, og havde – som det var almindeligt i jernalderen – bolig i den vestlige del og stald i den østlige. Hvis vi regner med, at et langhus husede en familie på 8-10 mennesker, har der været 120-150 beboere i landsbyen.

Før landsbyen blev befæstet, lå der tre gårde med hver to huse på stedet. 100 m mod nordøst lå en fjerde gård med to huse. De fire gårde blev nedlagt, da man besluttede at bygge en ny landsby og befæste den. I jernalderens landsbyer var der gerne ét hus, som var større end de øvrige. Det er der ikke i Lyngsmose. Det bedste bud på en storgård er gården, som lå helt i sydøst, da den allerede før befæstningen var omgivet af et kraftigt hegn.

Village houses

Beyond the moat and banks were 15 longhouses and two small dwellings. A street at the centre of the village ran from the western to the eastern gateway. The longhouses were no more than 7-13 metres in length, and, as was customary in the Iron Age, contained a dwelling at the western end and a stable at the eastern end.

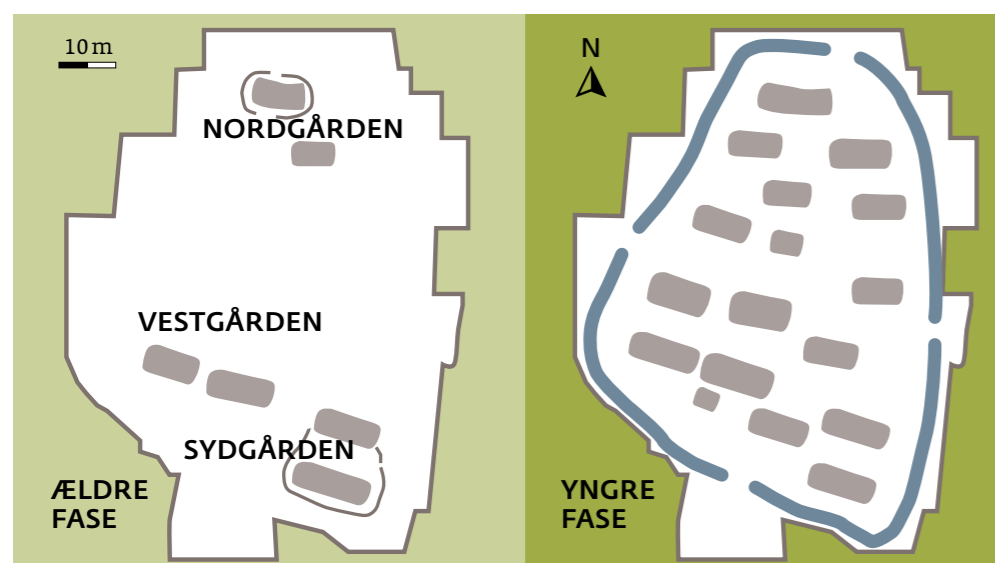
Before the village was fortified, there were three farms. A fourth farm was located 100 m to the northeast. The four farms were deserted when the decision was made to build a new village with fortification. Iron Age villages often contained one house larger than the others. However, no such house was found at Lyngsmose. The most likely candidate for a chief's residence would be the farm located furthest to the southeast, as this was already surrounded by robust fencing before the village was fortified.

Die Häuser des Dorfes

Hinter Graben und Wall lagen 15 Langhäuser und zwei kleine Häuser. Mitten durch das Dorf führte eine Straße vom Tor im Westen zum Tor im Osten. Die Langhäuser waren nur 7-13 m lang und hatten – wie in der Eisenzeit üblich – die Wohnung im westlichen und den Stall im östlichen Teil. Wenn man davon ausgeht, dass ein Langhaus einer Familie von 8-10 Menschen diente, so hatte das Dorf etwa 120-150 Einwohner.

Bevor das Dorf befestigt wurde, lagen hier drei Höfe. 100 m weiter nordöstlich lag ein vierter Hof. Die vier Höfe wurden aufgegeben, als man beschloss, ein neues Dorf zu bauen und es zu befestigen. In den Dörfern der Eisenzeit war meist ein Haus größer als die anderen. Das ist in Lyngsmose nicht der Fall. Am wahrscheinlichsten ist, dass der Hof im Südosten der größere war, da dieser bereits bevor der Befestigung von einer kräftigen Einfriedung umgeben war.

LANDSBYENS UDVIKLING

Før fæstningen blev bygget, lå der tre gårde i området, hver med to huse. Med tiden blev husene fornyet, flere nye kom til, og landsbyen blev omsluttet af vold og grav, som kunne passeres gennem fire porte.

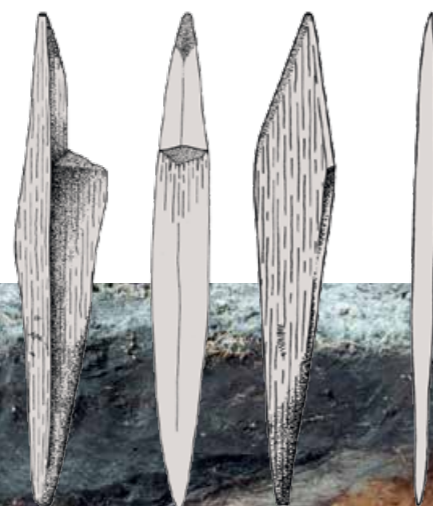
Grundplanen af et Lyngsmosehus viser, at stalden med båseskallerum fandtes i den ene ende af huset og beboelsen i den anden ende. Det rekonstruerede hus på Dejbjerg Jernalder 17 km syd for Lyngsmose giver et godt indtryk af, hvordan husene så ud.

Landsbyens forsvar

Landsbyen dækkede et areal svarende til en fodboldbane. Hele landsbyen var omkranset af en 3,5 m bred og 1,5 m dyb voldgrav. I voldgravens flade bund stak spidse træpinde op tæt ved siden af hinanden. Der har sikkert stået vand i voldgraven, som skjulte de farlige træspidser. Foran voldgraven kan der desuden have været et bredt minefelt af spidse træpinde.

Lige inden for voldgraven lå volden. Ved undersøgelsen viste det sig ved, at ved fronten af volden var der stolpehuller anbragt med en afstand på cirka 2-3 m. Her har de stolper, som bar voldens front, stået. Om voldfronten bestod af planker som i den moderne udgave, ved vi ikke, men ud for hver anden stolpe var der en støttestolpe, solidt forankret i voldgraven. Fire steder – i hvert sit verdenshjørne – fandtes en port.

Village defences

The village covered an area equivalent to that of a modern football pitch. The entire village was encircled by a 3.5-metre wide and 1.5-metre deep moat. Projecting from the flat bottom of the moat was a system of sharp wooden points. The moat is likely to have been waterlogged, concealing these lethal wooden points. In front of the moat there may also have been a wide 'minefield' of wooden spikes.

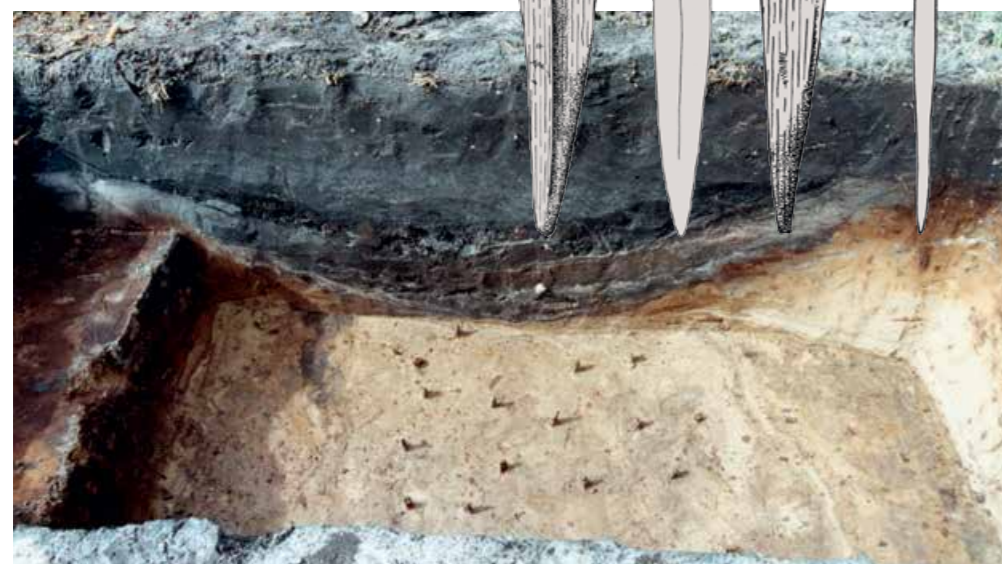
Enclosed by the moat was the circular bank. The investigations revealed a series of postholes at the front of the bank set at 2-3 m intervals. These would have held the posts that supported the front face of the earthen bank. The precise appearance of this structure is not known, but a wooden structure seems plausible. Gateways were set at four points – one for each corner of the globe.

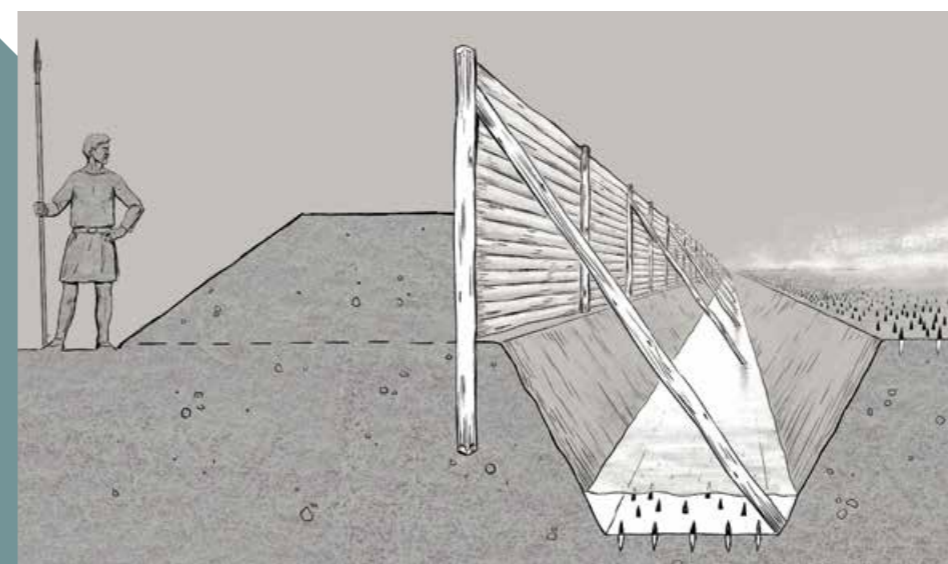
Verteidigung des Dorfes

Das Dorf hatte eine Fläche von der Größe eines Fußballplatzes. Es war von einem 3,5 m breiten und 1,5 m tiefen Graben umgeben. Im flachen Boden des Grabens steckten dicht an dicht spitze Holzstäbe. Der Graben war sicher mit Wasser gefüllt, das die gefährlichen Holzspitzen verbarg. Vor dem Graben kann sich außerdem ein breites „Minenfeld“ aus spitzen Holzpfählen befunden haben.

Direkt hinter dem Graben lag der Wall. Bei Untersuchungen stellte sich heraus, dass an der Front des Walls Pfostenlöcher in einem Abstand von 2-3 m angebracht waren. Hier haben die Pfosten gestanden, die die Front des Walls hielten. Über das Aussehen der Anlage wissen wir jedoch nichts. Wahrscheinlich waren der Front mit Brettern abgedeckt. An vier Stellen – in jeder Himmelsrichtung – gab es ein Tor.

Træspidserne i bunden af voldgraven var bevareret i den vandmættede jord. Træspidserne er af egetræ og er op til 18 cm lange. Mange af dem har en afsats, så de med en kæp har kunnet stødes forsvarligt ned i bunden. De korte spidser vendte opad.

Sådan kan forsvarsværket i Lyngsmose have set ud. Bæltet med de spidse træspidser foran voldgraven er ikke påvist ved undersøgelsen, men man ved fra andre forsvarsanlæg, at det er en måde som de farlige spidser også kan have været brugt til.

En tilflugtsborg?

Den ældre jernalders storgårde, våbengrave og pragtvogne (som Dejbjerg-vognene) vidner om et klassesdelt samfund, hvor stormænd omgav sig med en hird af krigere. Stormændene boede i almindelige landsbyer, men ofte i en gård lidt større end de øvrige.

Med sine forsvarsværker er Lyngsmose noget særligt. Måske skal den snarere end en almindelig landsby ses som et tilflugtssted for et større område, forbundet af alliancer mellem landsbyer. Lyngsmose kan have været den sidste bastion, hvor man kunne trække sig tilbage i ufredstider.

Store dele af Europa var på det tidspunkt, Lyngsmose-borgen blev opført, befolket af kelterne. Kelterne boede blandt andet i befæstede byer, oppida, så ideen kan være kommet herfra. Set i dette perspektiv er Lyngsmose del af en fælles europæisk politik og arkitekturtradition.

A stronghold?

The presence of Early Iron Age magnate farms, weapon graves and ceremonial carriages such as the Dejbjerg wagons are suggestive of a class system in society, in which men of wealth and influence surrounded themselves by a personal 'hird' or troop of warriors.

The fortifications make Lyngsmose an exceptional site. It should perhaps be regarded as less of an ordinary village and more of a stronghold for a whole district linked by village-based alliances. Lyngsmose may have been the last bastion for seeking refuge in times of war and unrest.

Much of Europe was populated by Celts at the time of the construction of the Lyngsmose fort. The Celts themselves built fortified villages called 'oppida' or hillforts so the idea may have stemmed from these. This perspective places Lyngsmose as part of a European-wide political movement and architectural tradition.

Eine Fluchtburg

Die großen Höfe der frühen Eisenzeit, Waffengräber und Prachtwagen wie die Dejbjerg-Wagen zeugen von einer Klassengesellschaft, in der die Großen sich mit einem Gefolge von Kriegern umgaben. Die Großen wohnten in normalen Dörfern, oft jedoch in einem Hof, der etwas größer als die übrigen war.

Durch seine Verteidigungsanlage ist Lyngsmose etwas Besonderes. Vielleicht ist Lyngsmose eher als Fluchtburg für ein größeres Gebiet denn als ein normales Dorf zu sehen, das durch Allianzen mit anderen Dörfern verbunden war. Lyngsmose kann die letzte Bastion gewesen sein, wohin man sich in Kriegszeiten zurückziehen konnte.

Große Teile Europas waren zur Zeit der Errichtung der Lyngsmose-Burg von den Kelten bevölkert. Sie bauten unter anderem befestigte Städte, Oppida, so dass die Idee von dort stammen könnte. So gesehen ist Lyngsmose Teil einer gemeineuropäischen Politik- und Architekturtradition.

VÅBENGRAVE

På Lyngsmose-befæstningens tid omkring 100 f.Kr. var de almindeligste våben sværd, spyd og skjolde. En død kriger fik sine våben med sig i graven. Her er vist sammenkrøllede sværd fra brandgrave, fundet i Tarm.

I 1880'erne blev der ved Dejbjerg fundet to pragtvogne fra jernalderen. Vognene er nok lavet i Europa og siden bragt hertil. Fundet viser tæt kontakt til andre folkeslag. En rekonstruktion af den ene vogn kan ses i Dejbjerg Jernalder. Besøg også vognenes findested.

LYNGSMOSE

KULTURARV I DANMARK

Bunden af voldgraven var tæt besat med spidse træpinde, så det var farligt at træde ned i den. Et smertefuldt hul i foden kunne sætte enhver angriber ud af spillet. Vi ved ikke, om Lyngsmose-befæstningen nogen sinde blev angrebet. Befæstningen og forsvaret viser, at man i al fald frygtede et angreb.

TIDSLINJE

Ca. 350 f.Kr. I den tidligste del af jernalderen blev en krigskano ofret i Hjortspring Mose. Den næsten 20 m lange båd er Nordeuropas ældste plankebyggede fartøj.

Ca. 200 e.Kr. Hønen kom til Danmark i den mellemste del af jernalderen og kan ses som eksempel på et af de mange nye tiltag, der prægede perioden.

532-537 e.Kr. Hagia Sofia-katedralen. I 395 blev det romerske rige delt i to. Kun det østromerske rige med hovedsæde i Konstantinopel (Istanbul) forblev levedygtigt.

1000

500

o

500

1000

1500

2000

Ca. 428-347 f.Kr. Samtidig med den tidligste jernalder i Danmark blomstrede det klassiske Grækenland med storslået arkitektur og evigtgyldige, filosofiske tanker - f.eks. Platon.

Ca. 200 e.Kr. Runerne, de første skrifttegn i Danmark og i det germanske område, udvikles under indflydelse af de romerske bogstaver i de første århundreder e.Kr.

315 e.Kr. I århundrederne efter Kristi fødsel kom Romerriget til at omfatte stort set hele middelhavsområdet. Konstantinbuen i Rom er opført efter en sejr i 312.

2009 I rollespil tørner atter anglere, saksere og jyder sammen i drabelige jernalderslag - dog uden fortidens store massakrer og efterfølgende ofre i moserne.

